

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 1603

Archeologienota K-23-008 Donkstraat
te Puurs-Sint-Amands (Antwerpen)
Programma van Maatregelen

LARISSA OTOKITI

Colofon

Uitgever	ADEDE bv
Jaar van uitgave	2026
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Janssens David
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bv. ADEDE bv is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

Inhoudsopgave

1	Gemotiveerd advies.....	- 4 -
1.1	Bevindingen bureauonderzoek.....	- 4 -
1.2	Archeologische verwachting	- 6 -
1.3	Impact geplande werken	- 7 -
1.4	Afweging noodzaak vervolgonderzoek.....	- 8 -
2	Programma van maatregelen	- 9 -

1 Gemotiveerd advies

Het programma van maatregelen geeft een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen in de omgang met archeologisch erfgoed bij bodemingrepen. Het beschrijft de aard van deze maatregelen en de uitvoeringswijze van de eventuele maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek.

De opdrachtgever plant wegenis- en rioleringswerken uit te voeren in de Donkstraat te (Ruisbroek) Puurs-Sint-Amands. Het projectgebied bevindt zich meer specifiek tussen de Vlietdijk en het kruispunt met Rietveld.

1.1 Bevindingen bureauonderzoek

Het projectgebied is geografisch gelegen in Klein-Brabant en situeert zich op een verhoogde zandrug tussen twee rivierdalen ten westen van de Rupel. Het hoogteverloop binnen het projectgebied varieert van ca. 2,58m TAW in het noordwesten tot ca. 3,41m TAW in het zuidoosten, met een gemiddelde hoogteligging van ca. 3,15m TAW. Het projectgebied wordt omgeven door verschillende waterlopen op relatief korte afstand: in het noorden grenst het aan de Gebuisloop op ca. 3,59m afstand en die parallel verder loopt langs de westzijde van het projectgebied. Op ca. 363m ten oosten bevindt zich de Kleinbroekloop, op ca. 422m ten noorden de Grote Molenbeek. In het zuiden grenst het projectgebied aan de Oude Leislout. Binnen het projectgebied worden verschillende bodemtypes gekarteerd: kunstmatige bodems (**OB**, **OE**), matig natte lemige zandbodems zonder profiel (**Sdp**), matig natte lemige zandbodems met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (**Sdc**), droge zandbodems met dikke antropogene humus A horizont (**Zbm**), matig droge lemige zandbodems met dikke antropogene humus A horizont (**Scm**), matig natte lemige zandbodem met dikke antropogene humus A horizont (**Sdm**).

De CAI locaties in de directe omgeving helpen om een verwachting te bepalen naar de mogelijke aanwezigheid van archeologica op het plangebied. Voor de steentijd brachten tot nu toe voornamelijk veldprospecties vondsten aan het licht. (CAI 221523): Op ca. 509m ten westen van het projectgebied werd 1 afslag gevonden. (CAI 101448): Op ca. 614m in diezelfde richting werden meer dan 100 silexen gevonden, voornamelijk met Michelsberg inslag. Het gaat om een variëteit aan stenenwerktuigen waaronder klingen, schrabbers, splinters, fragmenten van gepolijste bijlen, duimnagelschrabbers, boren en afslagen. (CAI 164596): Op ca. 745m ten zuiden van het projectgebied werden 2 silex fragmentjes aangetroffen in een B/BC-horizont. Voor de metaaltijden

werd op ca. 745m ten zuiden van het onderzoeksgebied een volledig intact spinklosje gevonden, en scherven waarvan enkele zwaar besmeten (CAI 164596). De vondsten worden gedateerd in de vroege tot midden ijzertijd. (CAI 101448): Bij een veldprospectie op ca. 614m ten westen van het projectgebied werden een 1000-tal scherven van handgevormd aardewerk aangetroffen. Een zeer brede datering wordt voor deze vondsten voorgesteld van de metaaltijden over de Romeinse periode tot de vroege middeleeuwen.

Voor de Romeinse periode is in de omgeving van het projectgebied voornamelijk aardewerk aangetroffen. (CAI 221523): Op ca. 509m ten westen van het projectgebied werden 4 Romeinse en Gallo-Romeinse scherven gevonden. (CAI 101448): Wat verder diezelfde richting uit op ca. 614m van het plangebied, werden verschillende types aardewerk uit de Romeinse perioden aangetroffen. Het gaat om terra-nigra scherven, een 20-tal doliumfragmenten, fragmenten van geverfd aardewerk waaronder Niederbieber, een randfragment Pompejaans rood type Blicquy, Low Lands waar, waaronder een fragment van een deksel, een tweeledig oor en een bodem, mortariafragmenten, enkele amfoorfragmenten, een randfragment Hofheim en enkele fragmenten terra-sigillata. Daarnaast werden ook verschillende randfragmenten van het type Alzey aangetroffen, naast randfragmenten van een tonpot, fragmenten van versierde gladwandige knikwandpotten in reducerend aardewerk en scherven van Rijnlands aardewerk. Deze vondsten worden gedateerd in de laat Romeinse – Merovingische periode. (CAI 105655): Ook op ca. 755m ten noordwesten van het onderzoeksgebied werd aardewerk uit de Romeinse periode aangetroffen. (CAI 101464): Op ca. 925m ten noordoosten van het projectgebied werden Romeinse munten gevonden. (CAI 101463): Op ca. 922m ten zuiden van het plangebied werd Rijnwaar aangetroffen en deze worden gedateerd in de Romeinse tijd – vroege middeleeuwen.

Voor de middeleeuwen is bij de vondsten nabij het projectgebied wederom aardewerk aangetroffen, o.a. uit de Karolingische periode (CAI 101448) en uit de vol middeleeuwse periode (CAI 101448). Grondsporen komen nu ook aan het licht. (CAI 164596): Een paalspoor en een deel van een gracht werden als toevalsvondst op ca. 745m ten zuiden van het plangebied geregistreerd. In deze gracht werden ook ijzertijdscherfjes aangetroffen, vermoedelijk in secundaire context. (CAI 220269): Op ca. 220m ten oosten van het projectgebied werden eveneens enkele grondsporen aangetroffen. O.a. paalsporen, kuilen en greppels, naast scherven. (CAI 106142): Op ca. 324m ten oosten van het onderzoeksgebied werd een kerk geregistreerd die al in de 12de eeuw bestaan zou hebben. De oude kerk werd afgebroken in 1850 en vervangen door een neogotisch gebouw. Tot slot werd ook voor de late middeleeuwen een CAI-melding gedaan. (CAI 100831): Erfgoedonderzoek heeft op ca. 559m ten

zuidwesten van het onderzoeksgebied namelijk de locatie van een molen, “Molen van het Eykerveld”, aangeduid.

Voor de nieuwe tijd zijn tot nu toe voornamelijk meldingen gedaan op basis van erfgoed- en cartografisch onderzoek. (CAI 106698): Op ca. 784m ten westen van het onderzoeksgebied wordt de locatie van een 16de -eeuwse getijden molen aangeduid en een 17de -eeuws molenhuis. (CAI 106699): Op ca. 876m in dezelfde richting bevindt zich de locatie van een 16de -eeuwse kapel die in de 18de eeuw vervangen werd, naast de aanduiding van de parochiekerk van 1778-1779 tot nu. Voor de nieuwste tijd werden tijdens vooronderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek op ca. 115m ten zuidoosten van het projectgebied, een aantal recente afwaterings- of perceelsgreppels en kuilen aangesneden. Deze lijken overeen te komen met de huidige perceelsindeling en die op de Atlas der Buurtwegen. (CAI 101448): Op ca. 614m ten westen werd een geweerkei aangetroffen. Deze kan zowel uit de nieuwe als nieuwste tijd komen. (CAI 224051): Tot slot werden bij vooronderzoek met ingreep in de bodem enkel natuurlijke en recentere sporen gevonden.

Op basis van de cartografische bronnen kan worden vastgesteld dat het projectgebied vanaf de tweede helft van de 18de eeuw hoofdzakelijk als weg of straat bestond. Op de kaarten van Villaret en Ferraris, die vermoedelijk niet volledig nauwkeurig zijn gekarteerd, ligt het projectgebied niet precies op, maar net naast de weg die is aangeduid als 'Donkstroete' en waarvan kan worden aangenomen dat het de huidige Donkstraat betreft. De historische kaarten tonen de omgeving van het projectgebied als landelijk, bestaande uit gras- en akkervelden, met langs de Donkstraat reeds aanwezige, zij het beperkte, bebouwing. Ter hoogte van het projectgebied is bovendien een woonstalhuis met een 18de-eeuwse kern als bouwkundig erfgoed geregistreerd.¹

1.2 Archeologische verwachting

Steentijd

Het projectgebied is gelegen op een verhoogde zandrug tussen de Gebuisloop en de Kleinbroekloop, binnen een overwegend laag en nat landschap. Uit de historische beschrijving blijkt dat Ruisbroek herhaaldelijk werd getroffen door zware overstromingen, wat erop kan wijzen dat het gebied vermoedelijk in zeer vroege perioden niet als aantrekkelijk voor bewoning werd beschouwd. Desondanks zijn in de omgeving, op een afstand van ca. 509m tot ca. 745m, enkele steentijdvondsten geregistreerd. Daarnaast zijn binnen het projectgebied ook een podzolachtige bodem en

¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Woonstalhuis en schuur [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/2290> (geraadpleegd op 17 december 2025).

plaggenbodems gekarteerd die mogelijk voor een goede bewaring van steentijdartefacten kan hebben gezorgd. Voor deze periode wordt daarom uitgegaan van een algemene verwachting.

Metaaltijden

Voor de metaaltijden geldt eenzelfde argumentatie wat de landschappelijke ligging en bodem betreft. Vondsten uit deze periode zijn voor de omgeving van het projectgebied tot op heden schaars, maar niet afwezig. Ook voor de metaaltijden wordt daarom uitgegaan van een algemene archeologische verwachting.

Romeinse tijd

Voor de Romeinse periode zijn in de omgeving talrijke vondsten bekend, voornamelijk aardewerkscherven, die grotendeels via veldprospecties zijn geregistreerd. Daarnaast kende Ruisbroek vermoedelijk een Gallo-Romeinse bewoningskern. Op basis hiervan kan voor deze periode een algemene tot middelhoge archeologische verwachting worden aangenomen.

Middeleeuwen

Eén van de CAI-meldingen op relatief korte afstand van het projectgebied betreft een 12de-eeuwse kerk wat ongeveer correspondeert met het ontstaan van de parochie van Ruisbroek ergens in 11de eeuw en met zekerheid de 12de eeuw, zoals blijkt uit de toekenning van het benoemingsrecht van het nonnenklooster van Nieuwenrode in 1177. Daarnaast zijn er waarnemingen uit alle perioden van de middeleeuwen, van de vroege (CAI 101448) tot en met de late middeleeuwen (CAI 220269, 100831), geregistreerd. Voor deze periode kan een algemene tot middelhoge archeologische verwachting worden aangenomen.

Postmiddeleeuwen

Voor de postmiddeleeuwse periode kan op basis van de CAI-meldingen in de omgeving een algemene verwachting worden vooropgesteld. Wat betreft bouwkundig erfgoed een middelhoge verwachting, gezien het vastgestelde woonstalhuis met vermoedelijk 18de -eeuwse kern langs het projectgebied.

1.3 Impact geplande werken

De opdrachtgever voorziet de aanleg van een nieuw gescheiden rioleringsstelsel in de Donkstraat, vanaf Vlietdijk tot aan het kruispunt met Rietveld. Hiervoor wordt het bestaande wegdek

opgebroken en een heraanleg van de rijweg voorzien. Daarnaast omvat het project de aanleg van twee wadi's op de huidige parking van de begraafplaats van Ruisbroek ter hoogte van de Donkstraat. Tot slot worden binnen het project ook grachten aangelegd langs een deel van de Donkstraat en op een aangrenzend akkerveld, richting de Gebuisloop.

De uitvoering van deze werken impliceert alvast een bodemingreep van ca. 1,11m tot ca. 3,49m diep ter hoogte van de rijweg in de Donkstraat voor de aanleg van de nieuwe riolering en tot 4,43m diep voor de aanleg van de pompstations. De bodemingrepen voor de aan te leggen wadi's hebben een maximale diepte van ca. 1m onder het maaiveld. Voor de grachten langs de weg en op het aangrenzende akkerveld in de Donkstraat bedraagt de uitgravingsdiepte eveneens maximaal ca. 1m. De knijpstuwen worden iets dieper geplaatst, op een diepte van maximaal ca. 1,80m onder het maaiveld.

Op ca. 137m ten zuidoosten van het projectgebied werd een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd (ID 19280). In twee van de zeven uitgevoerde landschappelijke boringen werd een podzolbodem vastgesteld, die zich voordeed vanaf 60 cm tot 110 cm onder het maaiveld. De geplande bodemingrepen, in relatie tot de diepten van dit archeologisch niveau, zullen het mogelijk aanwezige bodemarchief verstoren op plaatsen waar tot op heden nog geen verstorende bodemingrepen plaatsvonden. Dit is ter hoogte van het aangrenzende akkerveld in de Donkstraat.

1.4 Afweging noodzaak vervolgonderzoek

Potentieel tot kennisvermeerdering

Gezien de bestaande verhardingen, aanwezige riolering en andere nutsleidingen binnen het projectgebied, met name het tracé van de Donkstraat, kan ervan worden uitgegaan dat de bodem op deze locaties reeds aanzienlijk is verstoord. Hierdoor wordt de kans op relevante kennisvermeerdering als klein ingeschat. Uit de cartografische bronnen blijkt bovendien dat het overgrote deel van het projectgebied (de Donkstraat) al sinds de tweede helft van de 18de eeuw als weg in gebruik is. Alleen voor de zones naast de Donkstraat, waar wadi's en grachten worden aangelegd, tonen de historische kaarten de aanwezigheid van akkers en grasvelden. Deze zones zijn echter te smal om verder archeologisch onderzoek uit te voeren en voldoende ruimtelijke context te bieden. Bovendien heeft de aanleg van de parking bij de begraafplaats naar verwachting eveneens tot bodemverstoring geleid. Om die redenen wordt het potentieel op bijkomende kenniswinst door verder archeologisch onderzoek ter hoogte van de geplande grachten en wadi's als laag beoordeeld.

Afweging verder onderzoek

Hoewel voor het projectgebied een archeologisch potentieel kan worden aangenomen, met een algemene tot middelhoge verwachting voor de Romeinse periode en de middeleeuwen, kan het gehele projectgebied worden vrijgesteld van verder onderzoek. Dit omwille aan de vermoedelijke bodemverstoring door bestaande verhardingen en riolering in de Donkstraat. Daarnaast is het vooraf opbreken van de weg voor archeologisch onderzoek onwenselijk vanwege de hinder voor bewoners en verkeer en de hoge kosten die dit uitsluitend voor archeologie met zich zou meebrengen. Voor de zones buiten het tracé van de Donkstraat biedt het projectgebied onvoldoende ruimte voor zinvol archeologisch onderzoek. Vanwege de beperkte breedte en omvang van deze zones, wordt voorgesteld om ook de geplande bodemingrepen voor de grachten en wadi's naast de Donkstraat en op het aangrenzende akkerveld vrij te stellen van verder onderzoek.

2 Programma van maatregelen

Binnen het verslag van resultaten en bovenstaand gemotiveerd advies werd aangetoond dat het potentieel op waardevolle kenniswinst ontbreekt bij de uitvoer van verder archeologisch (voor)onderzoek. Volgens artikel “§5.2 van de Code van Goede Praktijk” is verder vooronderzoek dan ook niet aangewezen. Verdere maatregelen inzake archeologisch onderzoek worden dan ook – conform de Code van Goede Praktijk – niet voorgesteld.

Dit advies ontslaat de opdrachtgever, noch de aannemer van de geplande werken, niet van zijn verplichting om tijdens de bouwwerken rekening te houden met de wettelijke archeologische meldingsplecht. Eventuele toevalsvondsten dienen steeds gemeld te worden aan het agentschap Onroerend Erfgoed.